

UvA-DARE (Digital Academic Repository)

Risk and needs assessment for juvenile delinquents

van der Put, C.E.

Publication date
2011

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

van der Put, C. E. (2011). *Risk and needs assessment for juvenile delinquents*.

General rights

It is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), other than for strictly personal, individual use, unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

Disclaimer/Complaints regulations

If you believe that digital publication of certain material infringes any of your rights or (privacy) interests, please let the Library know, stating your reasons. In case of a legitimate complaint, the Library will make the material inaccessible and/or remove it from the website. Please Ask the Library: <https://uba.uva.nl/en/contact>, or a letter to: Library of the University of Amsterdam, Secretariat, Singel 425, 1012 WP Amsterdam, The Netherlands. You will be contacted as soon as possible.

Samenvatting en algemene discussie

Risico- en behoeftetaxatie zijn van essentieel belang om de juiste interventies te kunnen indiceren bij jongeren die een delict hebben gepleegd (Andrews & Bonta, 2003; Andrews & Bonta, 2010; Andrews, Bonta, & Hoge, 1990). In Nederland zijn er op dit moment geen gestructureerde en gevalideerde instrumenten beschikbaar waarmee dit kan worden uitgevoerd (Vogelvang e.a., 2006). Ook internationaal staat de ontwikkeling en validatie van risico- en behoeftetaxatie-instrumenten voor jongeren nog in de kinderschoenen (Welsh, Schmidt, McKinnon, Chattha, & Meyers, 2008). Uit het beperkte validatie-onderzoek dat beschikbaar is, blijkt een verbetering noodzakelijk omdat de voorspellende waarde van de meeste instrumenten te wensen overlaat (Schwalbe, 2007). De belangrijkste doelen van dit proefschrift waren daarom: 1) het vaststellen van de predictieve validiteit van de Washington State Juvenile Court Pre-Screen Assessment (WSJCPA) in Nederland, 2) het onderzoeken of de predictieve validiteit van de WSJCPA kan worden verhoogd door aanpassing van de scoringsprocedure, 3) het vergroten van de kennis over het (relatieve) belang van statische en dynamische risico factoren voor recidive, 4) het vergroten van kennis over sekse-, etnische-, en leeftijdsverschillen in de mate waarin risicofactoren voorkomen (prevalentie) en het belang van risicofactoren voor recidive (impact), 5) het onderzoeken in hoeverre er verschillen zijn tussen verschillende typen jeugdige zedendelinquenten en niet-zedendelinquenten in de prevalentie en de impact van risicofactoren en in hoeverre het algemene risico op recidive bij zedendelinquenten op dezelfde manier kan worden ingeschat als bij niet-zedendelinquenten, 6) het vergroten van de –tot nu toe- beperkte kennis over beschermende factoren, en 7) het, op basis van deze kennis, leveren van de bouwstenen van het Landelijk Instrumentarium Jeugdstrafrechtketen (LIJ), oftewel het optimaliseren van de wijze waarop risico- en behoeftetaxatie binnen het LIJ plaatsvindt.

Belangrijkste Resultaten

Predictieve validiteit van de WSJCPA

De predictieve validiteit van de WSJCPA in Nederland blijkt matig te zijn met een AUC van .63 en is daarmee vergelijkbaar met AUC-waarden die in eerder Amerikaans onderzoek zijn gevonden (Baglivio, 2009; Barnoski, 2004; Orbis & partners, 2007). De voorspelkracht van de WSJCPA komt overeen met het gemiddelde van andere instrumenten die in het buitenland worden toegepast binnen de forensische jeugdzorg (Schwalbe, 2007). Door aanpassing van de scoringsprocedure blijkt de AUC significant te verbeteren van een ‘matige score’ naar ‘een acceptabele score’ van .74 en scoort daarmee aanzienlijk beter dan de meeste andere risicotaxatie-instrumenten voor de jeugd. Bij de aangepaste scoringsprocedure worden alleen risicofactoren meegewogen die een unieke bijdrage leveren aan de voorspelling van recidive, waardoor aanzienlijk minder risicofactoren in kaart hoeven te worden gebracht.

Prevalentie en impact van risicofactoren

Statische risicofactoren (met name sekse, leeftijd eerste delict en aantal eerder gepleegde delicten) blijken over het algemeen sterkere voorspellers voor recidive te zijn dan dynamische risicofactoren. Risicotaxatie op basis van statische risicofactoren leidt dan ook tot een betere voorspelling van recidive dan risicotaxatie op basis van dynamische risicofactoren. De combinatie van statische en dynamische risicofactoren leidt niet tot een significante verbetering van de voorspelling van recidive ten opzichte van alleen statische risicofactoren. Alleen bij jongeren van 12 tot 13 jaar leidt het toevoegen van dynamische risicofactoren tot een significante verbetering van de voorspelling doordat de voorspelkracht van dynamische risicofactoren bij 12- tot 13-jarigen aanzienlijk hoger is dan bij jongeren van 14 jaar en ouder.

Dynamische risicofactoren die sterk blijken samen te hangen met recidive komen met name voor in de domeinen relaties (bv. geen weerstand kunnen bieden aan en/of bewondering voor antisociale leeftijdsgenoten), attitude (bv. geen respect voor andermans eigendom en/of impulsiviteit) en agressie (mate waarin jongere controle heeft op agressie en/of mate waarin jongere denkt dat fysieke agressie geschikt is voor het oplossen van een conflict). Om het potentiële effect van interventies te maximaliseren is het belangrijk dat strafrechtelijke interventies zich op deze domeinen richten, indien zich hier problemen voordoen. Het is van belang dat hierbij rekening wordt gehouden met verschillen tussen groepen jongeren omdat er aanzienlijke sekse-, leeftijds- en etnische verschillen blijken te zijn, zowel in de prevalentie als de impact van dynamische risicofactoren.

Sekse verschillen

Meisjes recidiveren aanzienlijk minder dan jongens, ondanks dat er bij meisjes meer dynamische risicofactoren en minder dynamische beschermende factoren aanwezig blijken te zijn. Bij meisjes blijkt er met name veel vaker sprake te zijn van een cumulatie van problemen in de thuissituatie dan bij jongens. Deze problematiek betreft over het algemeen zwaardere problematiek, zoals misbruik en uithuisplaatsingen.

Daarnaast zijn sekseverschillen gevonden in de *impact* van risicofactoren op recidive. Bij meisjes hebben risicofactoren in het gezinsdomein, zoals misbruik, weglopen van huis, ouders met justitiecontacten en ouders met alcohol/drugs problemen veruit de grootste impact op recidive, terwijl deze factoren bij jongens niet of nauwelijks van belang blijken te zijn voor recidive. Bij jongens zijn vooral problemen op het gebied van vrienden, vrijetijdsbesteding en school van belang. Deze factoren zijn ook voor meisjes voorspellend voor recidive, maar in veel mindere mate dan de risicofactoren in het gezinsdomein.

De ontwikkelde risico-indeling voor meisjes laat zien dat meisjes met een hoog risico op recidive zijn onder te verdelen in drie verschillende groepen met verschillende problematiek: 1. meisjes met delinquente ouders, 2. meisjes die slachtoffer zijn van misbruik en 3. meisjes die herhaaldelijk vermogensdelicten plegen. Bij de meisjes in de eerste groep is er naast delinquentie relatief vaak sprake van andere risicofactoren in het gezin, zoals alcohol/drugs gebruik door ouders, verwaarlozing en uithuisplaatsingen. De meisjes in de tweede groep komen niet alleen relatief veel risicofactoren voor in het gezinsdomein, maar ook in de andere domeinen

(vrienden, school en vrije tijd). Bij de laatste groep meisjes zijn relatief weinig dynamische risicofactoren aanwezig en komt het hoge risico vooral voort uit de aanwezigheid van statische risicofactoren, zoals eerder gepleegde delicten.

Etnische verschillen

De onderzochte etnische groepen (Nederlandse, Marokkaanse, Surinaamse, Turkse en Antilliaanse jongeren) verschillen aanzienlijk van elkaar met betrekking tot delictpatronen, de mate waarin risicofactoren voorkomen en de impact van deze risicofactoren op recidive. Nederlandse jongeren plegen relatief vaak openbare ordedelicten, Marokkaanse jongeren vermogensdelicten zonder geweld, Surinaamse jongeren vermogensdelicten met geweld, Turkse jongeren zowel vermogensdelicten met als zonder geweld en Antilliaanse jongeren zedendelicten, vermogensdelicten zonder geweld en openbare ordedelicten.

Bij Surinaamse en Antilliaanse jongeren zijn veruit de meeste risicofactoren aanwezig, met name in de thuissituatie, terwijl er bij Marokkaanse en Turkse jongeren veruit de minste risicofactoren aanwezig zijn. Dit laatste is mogelijk geen representatief beeld van de werkelijkheid doordat er bij Marokkaanse en Turkse jongeren en hun ouders mogelijk sprake is van het 'verzwijgen' van problemen, bijvoorbeeld als gevolg van schaamte- en/of eerkwesties, zoals ook uit eerdere onderzoeken naar voren komt (Eapen & Ghubash, 2004; Stevens et al., 2003). Ook dit onderzoek laat bijvoorbeeld zien dat Marokkaanse jongeren en Turkse jongeren aanzienlijk vaker ontkennen het delict te hebben gepleegd dan Nederlandse jongeren: van de Marokkaanse jongeren ontkent 48% het delict te hebben gepleegd, van de Turkse jongeren 31% en van de Nederlandse jongeren 15%. Daarnaast blijkt uit de literatuur dat er bij Marokkaanse en Turkse ouders vaker sprake van onwetendheid ten aanzien van problemen van hun kinderen (Junger, Terlouw, & Van der Heijden, 1995).

Ook blijken er aanzienlijke verschillen te zijn in de impact van de risicofactoren op recidive. Bij autochtone jongeren zijn veruit de meeste risicofactoren gerelateerd aan recidive (thuissituatie, vrijetijdsbesteding, school, vrienden en mentale gezondheid), terwijl bij allochtone jongeren slechts één of enkele risicofactoren samenhangen met recidive. Bij Marokkaanse jongeren zijn risicofactoren op het gebied van vrienden, vrijetijdsbesteding en school gerelateerd aan recidive, bij Surinaamse en Antilliaanse jongeren zijn alleen risicofactoren op het gebied van vrijetijdsbesteding gerelateerd aan recidive en bij Turkse jongeren alleen risicofactoren in de thuissituatie en dan met name gezinsleden met justitiecontacten.

Leeftijdsverschillen

De hoogte van de recidive blijkt afhankelijk te zijn van de leeftijd van de jongere, waarbij de recidive het laagst is in de vroege adolescentie, een piek vertoont in de midden adolescentie en weer lager is in de late adolescentie. Hiermee is het verloop van de relatie tussen recidive en leeftijd ('age-recidivism-curve') in grote lijnen vergelijkbaar met het verloop van de 'age-crime-curve' (Farrington, 1986; Laub & Sampson, 2003).

Er blijken tijdens de adolescentieperiode verschillen te zijn in de mate waarin risicofactoren

voorkomen. Er is sprake van een toename van het aantal risicofactoren in de meeste domeinen (werk, vrije tijd, middelengebruik, relaties en school) naarmate jongeren ouder worden (bij de domeinen relaties en school is er eerst sprake van een toename, maar vanaf het 15^e jaar van een afname). Echter, in de domeinen die betrekking hebben op individuele risicofactoren (attitude, vaardigheden en agressie) blijkt er sprake te zijn van een afname van het aantal jongeren met problemen met het toenemen van de leeftijd. In het developmental model of onset, accumulation, and continuity of risk factors (Loeber, Slot & Stouthamer-Loeber 2008) wordt de adolescentieperiode als één periode beschouwd. Uit het model kan wel worden afgeleid dat de blootstelling aan risicofactoren uit de domeinen gezin, vrienden, en school tijdens de adolescentie minder wordt doordat er na de adolescentie alleen nog sprake is van blootstelling aan risicofactoren uit het individuele domein en voor slechts een fractie aan risicofactoren uit de buurt. Het aantal risicofactoren uit het individuele domein neemt toe volgens het model. De bevindingen uit dit proefschrift laten ook zien dat vanaf het 15^e jaar de prevalentie van risicofactoren in de domeinen vrienden en school afneemt. Daarnaast neemt de prevalentie van een aantal individuele risicofactoren toe, zoals middelengebruik en werkeloosheid. Echter, de prevalentie van de meeste individuele risicofactoren (vaardigheden, attitude en agressie) blijkt af te nemen met het toenemen van de leeftijd. Een verklaring hiervoor zou kunnen zijn dat de adolescentieperiode wordt gekenmerkt als een periode van sociale, emotionele en morele groei (o.a. Cole, Cole, & Lightfoot, 2005). Ook al verloopt deze ontwikkeling waarschijnlijk trager bij jeugdige delinquenten, is dit een mogelijke verklaring voor de afname in de prevalentie van risicofactoren in het individuele domein (attitude, vaardigheden en agressie).

Daarnaast laat dit proefschrift zien dat er belangrijke leeftjidsverschillen zijn in de *impact* van risicofactoren op recidive. De impact van vrijwel alle dynamische risicofactoren neemt af naarmate jongeren ouder worden, zowel in de sociale omgeving (school, gezin en relaties) als in het individuele domein (attitude, vaardigheden en agressie). Doordat de afname in sommige domeinen sterker is dan in andere domeinen verandert het relatieve belang van de risicofactoren: aan het begin van de adolescentie zijn risicofactoren in het gezinsdomein het sterkst gerelateerd aan recidive, terwijl aan het eind van de adolescentie risicofactoren in de domeinen attitude, relaties en school het belangrijkste zijn. Dit is een belangrijke aanvulling op het model van Loeber en collega's (2008) omdat dit model alleen iets zegt over de blootstelling aan risicofactoren op verschillende leeftijden, maar niet over het belang ervan (impact) voor delinquentie of recidive.

Verschillen tussen jeugdige zedendelinquenten en niet-zedendelinquenten

Er is nauwelijks onderzoek beschikbaar waarbij risicoprofielen van verschillende typen jeugdige zedendelinquenten en niet-zedendelinquenten met elkaar worden vergeleken. De bestaande literatuur waarin een vergelijking wordt gemaakt tussen zedendelinquenten en niet-zedendelinquenten is divers en laat vaak tegenstrijdige bevindingen zien als gevolg van kleine steekproeven, het ontbreken van adequaat gedefinieerde controle groepen en het negeren van de heterogeniteit van de groep jeugdige zedendelinquenten (Van Wijk, et al., 2005). Daarom is

in dit proefschrift onderzocht in welke mate er verschillen zijn in de prevalentie en impact van statische en dynamische risicofactoren tussen niet-zedendelinquenten en verschillende typen zedendelinquenten, waaronder plegers van een licht zedendelict, plegers van een zwaar zedendelict en kindmisbruikers. De prevalentie van dynamische risicofactoren bleek significant lager te zijn bij zedendelinquenten dan bij niet-zedendelinquenten. Daarnaast bleek bij de zedendelinquenten dat de prevalentie van risicofactoren lager was naarmate het zedendelict ernstiger was. Dit bleek te gelden voor alle risicofactoren in de domeinen vrije tijd, alcohol/drugs en attitude en voor bijna alle risicofactoren in de domeinen school, relaties, gezin, agressie en vaardigheden. De impact van dynamische risicofactoren was daarentegen juist aanzienlijk hoger bij zedendelinquenten in vergelijking met niet-zedendelinquenten. Samenvattend, komen risicofactoren minder vaak voor bij zedendelinquenten dan bij niet-zedendelinquenten, maar als zo voorkomen, is de impact ervan op recidive aanzienlijk groter bij de zedendelinquenten dan bij de niet-zedendelinquenten.

Het inschatten van het algemene risico op recidive bij jeugdige zedendelinquenten

Risicotaxatie-instrumenten die speciaal zijn ontwikkeld voor jeugdige zedendelinquenten blijken vaak niet in staat om zedenrecidive of algemene recidive significant te voorspellen (Viljoen e.a., 2009; Viljoen e.a., 2007). Omdat jeugdige zedendelinquenten veel vaker recidiveren op een niet-zedendelict dan op een zedendelict, is in dit proefschrift onderzocht in hoeverre met behulp van de WSJCPA het algemene risico op recidive kan worden ingeschat bij jeugdige zedendelinquenten. De predictieve validiteit van de WSJCPA werd apart onderzocht bij plegers van een licht zedendelict ($n = 381$), plegers van een zwaar zedendelict ($n = 282$), kindmisbruikers ($n = 521$) en meisjes die een zedendelict hebben gepleegd ($n = 71$). In het algemeen blijkt het de samenhang van de risicofactoren met recidive groter te zijn bij de verschillende groepen zedendelinquenten dan bij de niet-zedendelinquenten. Als gevolg hiervan is de predictieve validiteit van de WSJCPA significant hoger bij zowel plegers van lichte zedendelicten als plegers van zware zedendelicten. De predictieve validiteit bij de kindmisbruikers en bij de meisjes die een zedendelict hebben gepleegd, verschilt niet significant van die van de niet-zedendelinquenten. De WSJCPA is daarmee een geschikt instrument voor de inschatting van het algemene recidiverisico bij verschillende groepen jeugdige zedendelinquenten.

Prevalentie en impact van beschermende factoren

Er is tot nu toe nauwelijks onderzoek beschikbaar naar de impact van beschermende factoren op recidive. Eerder onderzoek naar beschermende factoren is met name gericht op het *starten* met delinquent gedrag (Stouthamer-Loeber e.a., 1993, 2002; Van der Laan e.a., 2010). In dit proefschrift is de impact van een groot aantal beschermende factoren op recidive onderzocht en vergeleken met de impact van risicofactoren. Uit deze vergelijking blijkt dat bij de meeste factoren de impact van de promotieve kant ongeveer even groot is als de impact van de risicokant. Het effect op recidive van het versterken/vermeerderen van beschermende factoren is daarmee vergelijkbaar aan het effect van het verminderen van risicofactoren. Dynamische

beschermende factoren die sterk samenhangen met recidive bevinden zich in de domeinen relaties (bv. prosociale vrienden), attitude (bv. respect voor autoriteitsfiguren), school (bv. waarde hechten aan onderwijs en/of waarschijnlijk overgaan of slagen op school) en vaardigheden (bv. omgaan met moeilijke situaties). Ook voor de beschermende factoren geldt dat de impact op jonge leeftijd (12 jarigen) aanzienlijk hoger is dan de impact op latere leeftijd (14- tot 16-jarigen). Voor risicotaxatie geldt dat de voorspelkracht van instrumenten voor recidive het grootst is indien zowel risicofactoren als beschermende factoren onderdeel zijn van een instrument.

Beperkingen

Dit proefschrift heeft een aantal beperkingen. Ten eerste is een aantal bevindingen gebaseerd op een steekproef die bestaat uit Amerikaanse jongeren. Toekomstig onderzoek moet uitwijzen in hoeverre deze bevindingen ook gelden voor Nederlandse jongeren. Een deel van de data was echter zowel voor Nederlandse als Amerikaanse jongeren beschikbaar en de bevindingen die hierop zijn gebaseerd komen in grote lijnen met elkaar overeen. Zo is het relatieve belang van verschillende risicofactoren hetzelfde voor Nederlandse en Amerikaanse jongeren evenals de gevonden leeftijdsverschillen. Hierdoor is de verwachting dat de meeste bevindingen ook voor Nederlandse jongeren zullen gelden. Een andere beperking van de Amerikaanse dataset is dat de gegevens zijn verzameld met behulp van de Washington State Juvenile Court Assessment (WSJCA; full screen). Dit instrument is ontworpen voor gebruik door professionals werkzaam in de jeugdstrafrechtketen om risico's en criminogene behoeften van jongeren in kaart te brengen om de juiste interventies te kunnen indiceren, maar niet om diepgaand onderzoek mee te doen. Daarnaast zijn er geen gegevens bekend over de interbeoordelaarsbetrouwbaarheid van de full screen. Omdat de gebruikers van de fullscreen intensief zijn getraind, er een uitgebreide handleiding beschikbaar is en kwaliteitsborging een belangrijk onderdeel vormt van het screeningsproces, hebben we echter geen reden om aan te nemen dat de interoordelaarsbetrouwbaarheid laag zou zijn. Een tweede steekproef die is gebruikt, bestond uit jongeren die waren aangemeld bij de Raad voor de Kinderbescherming. De dataverzameling bij deze steekproef was deels retrospectief, waarbij gebruik is gemaakt van eerder verzamelde gegevens met behulp van de BARO. Deze gegevens zijn dus met een ander doel verzameld dan wetenschappelijk onderzoek en dit heeft mogelijk consequenties gehad voor de kwaliteit en volledigheid. Een laatste beperking is dat de risico- en beschermende factoren slechts één keer zijn gemeten, waardoor het bijvoorbeeld niet mogelijk was vast te stellen of de factoren die algemeen als dynamische worden beschouwd ook daadwerkelijk dynamisch zijn.

Implicaties voor de klinische praktijk

De resultaten van dit proefschrift hebben een aantal belangrijke implicaties voor de klinische praktijk. In de eerste plaats is de WSJCPA gevalideerd voor de Nederlandse situatie en is een

verbetering gerealiseerd door aanpassing van de scoringsprocedure. Deze verbetering bestaat niet alleen uit een vergroting van de voorspelkracht, maar ook uit een besparing van de afnametijd doordat het aantal vragen dat moet worden afgenomen aanzienlijk minder is en vragen die relatief lastig te achterhalen zijn, zoals seksueel misbruik en mentale gezondheidsproblemen, kunnen worden weggelaten zonder aan voorspelkracht in te boeten. Deze nieuwe gevalideerde versie van de WSJCPA wordt sinds oktober 2009 gebruikt door de Jeugdreclassering.

In de tweede plaats laat dit proefschrift zien dat de keuze van een interventie afgestemd moet zijn op de sekse, culturele achtergrond en leeftijd van een jongere om het potentiële effect van interventies te maximaliseren. De eerste stap bij het indiceren van interventies is het uitvoeren van een behoefteanalyse, waarbij in kaart wordt gebracht in welke domeinen zich welke problemen voordoen. Vanwege de hoge correlaties van problemen in de verschillende domeinen zal er bij de hogere risicogroepen vaak sprake zijn van problematiek in meerdere domeinen. Leeftijdsverschillen die moeten worden meegewogen bij het indiceren van interventies betreffen verschillen in het relatieve belang van dynamische risico- en beschermende factoren. Op basis van deze resultaten is te verwachten dat het potentiële effect van een interventie op 12-jarige leeftijd het grootst is wanneer er aandacht wordt besteed aan risicofactoren in het domein gezin, op 13-jarige leeftijd indien er aandacht wordt besteed aan risicofactoren in het domein relaties, en vanaf 14 jarige leeftijd indien er aandacht wordt besteed aan de risicofactoren in het domein attitude. Ook zijn er sekseverschillen in het relatieve belang van risicofactoren, waarbij voor meisjes met name risicofactoren in de thuissituatie erg belangrijk zijn. De kans op recidive is bij de meeste meisjes laag, ondanks de aanwezigheid van risicofactoren. De meisjes bij wie er wel sprake is van een hoog risico zijn onder te verdelen in een aantal groepen met specifieke problematiek, zoals een verleden van misbruik en ouders met justitiecontacten die daarom elk een andere aanpak vereisen. Wat betreft etnische verschillen is het belangrijk mee te wegen dat voor de meeste allochtone jongeren slechts één of enkele risicofactoren samenhangen met recidive, waardoor het de vraag is in hoeverre de bestaande gedragsinterventies effectief zijn voor deze jongeren. Zo zijn risicofactoren in het gezinsdomein niet gerelateerd aan recidive bij Surinaamse en Antilliaanse jongeren, ondanks dat deze problemen veelvuldig voorkomen bij deze jongeren. Het is daarom de vraag in hoeverre gezinsgerichte interventies het gewenste effect op recidive sorteren bij deze jongeren. Interventies die als veelbelovend of effectief te boek staan behoeven nog niet werkzaam te zijn bij alle groepen allochtone jongeren. Bij Marokkaanse jongeren hebben risicofactoren op het gebied van vrienden veruit de grootste impact op recidive, waardoor interventies die direct ingrijpen in de peergroup waarschijnlijk het meest effectief zijn. Bij Surinaamse en Antilliaanse jongeren zijn alleen problemen in de vrijetijdsbesteding gerelateerd aan recidive, waardoor het belangrijk is dat interventies hier aandacht aan besteden.

Ten derde suggereren de resultaten van dit proefschrift dat het belangrijk is om vroeg in te grijpen, zowel in de sociale omgeving (school, gezin en relaties) als in het individuele domein (attitude, vaardigheden en agressie). De impact van bijna alle risico- en beschermende factoren is veruit het grootst aan het begin van de adolescentie en daarmee ook het potentiële effect van interventies gericht op deze factoren. De gemiddelde daling van de impact van de factoren is

40% gedurende de gehele adolescentieperiode en 25% tussen het 12^e en 13^e jaar. Meteen na het 12e jaar is er dus al sprake van een sterke daling van het belang van de dynamische risicofactoren (met uitzondering van de domeinen werk en vrije tijd). Deze bevindingen impliceren dat op 12-jarige leeftijd mogelijk nog relatief 'makkelijk' een effect kan worden gesorteerd op recidive, terwijl dit op 13-jarige leeftijd mogelijk al aanzienlijk meer inspanning zal kosten.

Ten vierde laten de resultaten van dit proefschrift zien dat dynamische risicofactoren een relatief grote impact hebben op algemene recidive bij jeugdige zedendelinquenten. Daarom is de verwachting dat het effect van interventies die ingrijpen op deze factoren, ook relatief groot is bij zedendelinquenten. Indien naast specifieke programma's voor zedendelinquent, ook programma's worden ingezet die zijn gericht op de dynamische risicofactoren die het sterkst samenhangen met algemene recidive, is mogelijk het effect dat niet alleen de algemene recidive, maar daarmee ook de seksuele recidive afneemt. Daarnaast laten de resultaten zien dat de WSJCPA een geschikt instrument is voor het inschatten van het algemene risico op recidive bij jeugdige zedendelinquenten. Omdat de speciaal voor jeugdige zedendelinquenten ontwikkelde risicotaxatie-instrumenten vaak niet in staat blijken om zedenrecidive of algemene recidive significant te voorspellen (Viljoen, Elkovitch, Scalora & Ullman, 2009; Viljoen e.a., 2007) is het aan te bevelen om in de klinische praktijk gebruik te maken van de WSJCPA voor het maken van een inschatting van het algemene risico op recidive.

Ten vijfde levert dit proefschrift een bijdrage aan de -tot nu toe beperkte- kennis over beschermende factoren en laat zien dat voor de meeste factoren geldt dat de impact van de risicokant vergelijkbaar is met de impact van promotieve kant. Deze kennis is essentieel omdat dit een empirische onderbouwing levert voor het 'Good Lives Model' (GLM; Ward, 2002; Ward & Stewart, 2003; Ward en Gannon, 2006). Het GLM is een aantal jaren geleden ontstaan als alternatief voor het Risk-Needs-Responsivity model (RNR model). Het GLM richt zich vooral op het bevorderen van het welzijn van de delinquent en stelt de sterke eigenschappen en capaciteiten van het individu centraal. Volgens het GLM is het RNR model teveel gericht op risico's en geeft het onvoldoende handvatten om jongeren te motiveren om een interventie vol te houden (Mann, Webster, Schofiel & Marshall, 2004). In tegenstelling tot het RNR model is er tot nu toe weinig empirisch onderzoek beschikbaar waaruit blijkt dat het GLM effectief is in het reduceren van recidive. De resultaten van dit proefschrift suggereren dat interventies gericht op het vermeerderen en/of versterken van beschermende factoren in potentie even effectief zouden kunnen zijn als interventies gericht op het verminderen van risico's. Doordat een focus op het versterken/vermeerderen van beschermende factoren van belang wordt geacht voor het motiveren van jongeren en het bevorderen van therapietrouw (Ward, 2002; Ward & Stewart, 2003; Ward en Gannon, 2006) verdient deze focus minstens evenveel aandacht als een focus op risicofactoren. Ten zesde zijn de resultaten van dit proefschrift van belang voor de ontwikkeling van instrumenten voor risico- en behoefte-taxatie en vormen dan ook de bouwstenen van het Landelijk Instrumentarium Jeugdstrafrechtketen (LIJ). Omdat dit proefschrift heeft laten zien dat risicotaxatie op basis van alleen statische risicofactoren op elke leeftijd tot goede resultaten leidt, wordt bij de risicotaxatie binnen het LIJ uitsluitend gebruik gemaakt van statische gegevens

afkomstig uit politie-systemen, zoals eerdere registraties en leeftijd eerste delict. De gebruikte scoringsprocedure bij deze risicotaxatie is afgeleid van de aangepaste scoringsprocedure van de WSJCPA, waardoor de voorspelkracht van de risicotaxatie binnen het LIJ aanzienlijk hoger is dan die van de meeste andere risicotaxatie-instrumenten die worden toegepast bij de jeugd (Schwalbe, 2007). Bij de behoefte-taxatie binnen het LIJ zijn de resultaten van dit proefschrift toegepast bij de vaststelling van de wegingen van de verschillende risico- en beschermende factoren, die zijn gebaseerd op de hoogte van de correlaties met recidive. Items die sterk samenhangen met recidive wegen zwaarder dan items die minder sterk samenhangen met recidive. Het LIJ is gebaseerd op het RNR-model: op basis van het risicobeginsel wordt bepaald wie doorgaat naar een volgende fase, op basis van het behoeftebeginsel wordt bepaald welke interventie past bij het criminogene profiel van de jongere en op basis van het responsiviteitsbeginsel wordt de interventie afgestemd op de motivatie, mogelijkheden en context van de jongeren. Het kiezen van een interventie die past bij het criminogene profiel van een jongere gebeurt binnen het LIJ met de 'systematiek gedragsinterventies', een methode waarbij een matching wordt gemaakt tussen de indicatiecriteria van gedragsinterventies en het dynamisch risicoprofiel van de jongeren (zie hoofdstuk 8). De toeleiding naar erkende gedragsinterventies is dus niet alleen gebaseerd op het voorkomen van problemen, maar tevens op het belang van deze problemen voor recidive. Hierbij wordt zowel rekening gehouden met sekseverschillen als met leeftijdsverschillen. Zo worden bijvoorbeeld alcoholproblemen op 12-jarige leeftijd aanzienlijk zwaarder gewogen dan alcoholproblemen op 16-jarige leeftijd en wordt seksueel misbruik bij meisjes aanzienlijk zwaarder gewogen dan seksueel misbruik bij jongens. Een belangrijk onderdeel van het LIJ is ook het maken van een zorginschatting, waarbij risicofactoren worden geïnventariseerd die niet noodzakelijkerwijs samenhangen met recidive, maar die wel van belang zijn voor het welzijn van jongeren en daarom interventies rechtvaardigen.

Tot slot laat dit proefschrift zien welke dynamische risico- en beschermende factoren, voor welke groepen jongeren, het sterkst samenhangen met recidive. Deze kennis is van belang voor zowel de ontwikkeling van nieuwe interventies als voor de verbetering van bestaande interventies. Een beoordeling van het huidige aanbod van (voorlopig) erkende interventies aan de hand van deze kennis lijkt een aantal gaten in het aanbod zichtbaar te maken. Zo blijken risicofactoren in het domein relaties van groot belang voor recidive, met name voor Marokkaanse jongeren en voor jongeren in de leeftijd van 13 jaar. Op dit moment zijn er echter geen specifieke gedragsinterventies beschikbaar die gericht zijn op de omgang met leeftijdsgenoten. Voor Surinaamse en Antilliaanse jongeren blijkt de vrijetijdsbesteding de belangrijkste criminogene factor, maar ook hiervoor zijn er op dit moment geen specifieke gedragsinterventies beschikbaar. Bij de Multimodale interventies die op dit moment beschikbaar zijn (MST, FFT en MDFT) wordt een gezinsgerichte aanpak centraal gesteld. Deze interventies worden ingezet voor jongeren in de leeftijd van 12 tot en met 17 jaar, terwijl dit proefschrift laat zien dat vanaf 13 jaar andere criminogene factoren veel belangrijker zijn. Een gezinsgerichte aanpak lijkt daarom vooral zinvol bij jongeren aan het begin van de adolescentieperiode. Ook lijkt een aparte aanpak voor meisjes belangrijk, omdat meisjes met een hoog recidiverisico specifieke

problematiek laten zien, waarbij ofwel een verleden van seksueel misbruik ofwel ouders met justitiecontacten een centrale rol spelen. Tot slot zijn de huidige justitiële interventies voor jongeren vooral gericht op risicofactoren en veel minder op beschermende factoren. Gezien het belang hiervan voor motivatie en therapietrouw (Ward, 2002; Ward & Stewart, 2003; Ward en Gannon, 2006) is het belangrijk hier binnen bestaande interventies meer aandacht aan te besteden en ook bij de ontwikkeling van nieuwe interventies.

Aanbevelingen voor toekomstig onderzoek

Eén van de doelen van dit proefschrift was te onderzoeken of de predictieve validiteit van risicotaxatie-instrumenten kan worden verhoogd door aanpassing van de scoringsprocedure, omdat de predictieve validiteit van de meeste instrumenten voor de jeugd te wensen over laat. Voor de WSJCPA bleek de predictieve validiteit aanzienlijk te kunnen worden verbeterd door aanpassing van de scoringsprocedure en bleek tegelijkertijd het aantal vragen te kunnen worden verminderd. Gezien de grote voordelen hiervan voor de klinische praktijk, is het belangrijk te onderzoeken in hoeverre deze verbeteringen ook bij andere risicotaxatie-instrumenten kunnen worden gerealiseerd.

Daarnaast blijkt het van essentieel belang dat toekomstig onderzoek zich richt op het achterhalen van belangrijke risico- en beschermende factoren voor een aantal specifieke groepen jongeren, zoals jongeren in de late adolescentie en bepaalde groepen allochtone jongeren. Voor deze jongeren blijkt de impact van risicofactoren zeer laag. Om toch ook bij deze groepen effectief te kunnen interveniëren is het noodzakelijk dat er meer kennis beschikbaar komt over dynamische factoren die wel van belang zijn voor gedragsverandering bij deze jongeren. Zo zijn er mogelijk specifieke risicofactoren die een rol spelen binnen etnische groepen, oftewel risicofactoren die alleen belangrijk zijn bij bepaalde etnische groepen, zoals geringe binding met de samenleving en het gevoel gediscrimineerd te worden.

Uit de eerste ervaringen die met het LIJ zijn opgedaan in de pilot regio's lijkt het RNR model bij sommige jongeren onvoldoend te zijn. Dit zijn jongeren die een hoog tot zeer hoog risico op recidive hebben, maar bij wie weinig tot geen dynamische risicofactoren aanwezig zijn. Het hoge risico komt bij deze jongeren voort uit de aanwezigheid van statische risicofactoren, zoals eerder gepleegde delicten. De huidige interventies passen mogelijk niet bij deze jongeren doordat er geen dynamische risicofactoren aanwezig lijken te zijn waarop interventies zich kunnen richten. Een mogelijke verklaring hiervoor is dat deze jongeren 'adolescence-limited' gedrag vertonen, oftewel delinquent gedrag dat niet zozeer wordt veroorzaakt door de blootstelling aan risicofactoren, maar dat gezien de hoge prevalentie, als min of meer normatief kan worden beschouwd voor de adolescentie als levensfase (Moffit, 1993). Recidive wordt bij deze jongeren niet zozeer veroorzaakt door dynamische risicofactoren, maar is meer het gevolg van situationele factoren (Moffit, 1993). Een andere mogelijke verklaring is dat er bij deze jongere geen goed beeld is verkregen van de daadwerkelijk aanwezige problematiek bijvoorbeeld door het

eerder genoemde 'verzwijgen' van problemen of van onwetendheid van ouders ten aanzien van problemen van hun kinderen. Belangrijk is dat door middel van verder onderzoek wordt vastgesteld welke mechanismen ten grondslag liggen aan het gedrag van deze groep en dat wordt onderzocht welke strafrechtelijke interventies of maatregelen het best kunnen worden ingezet bij deze jongeren vanuit het oogpunt van recidivevermindering en zorg.

Tot slot is natuurlijk validatie-onderzoek van het LIJ noodzakelijk, waarbij zowel de betrouwbaarheid als de validiteit van het instrumentarium moet worden onderzocht. De ontwikkeling van het LIJ is voor een deel gebaseerd op bevindingen uit Amerikaans onderzoek en Nederlands onderzoek moet uitwijzen in hoeverre alle bevindingen ook gelden voor de Nederlandse situatie. De predictieve validiteit kan over een aantal jaar worden onderzocht wanneer de Nederlandse recidivecijfers beschikbaar zijn.